

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1918 kl. 2 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8 i anledning av herr Vennerströms m. fl. motion nr 283, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående överflyttande av bränslekommissionens verksamhet till skogsvårdsstyrelserna.

Närvarande: Herrar Andersson i Fiskebäckskil, Eriksson i Stockholm, Hagman i Domnarvet, Elisson, Karlsson i Nynäshamn, Aarnseth, Pehrsson i Bramstorp, Hedin, Edberg och Johansson i Hässlås.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren av herr Vennerström m. fl. väckt motion, nr 283, som för förberedande behandling överlämnats till utskottet, hava motionärerna hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville efter de i motionen angivna huvudgrunderna överflytta bränslekommissionens nu påvilande verksamhet till skogsvårdsstyrelserna i de olika länen med bibehållande av ett mindre, centralt verk i huvudstaden.

Beträffande motiveringen till denna hemställan hänvisar utskottet till motionen.

Såsom bilagor till detta betänkande äro fogade utlåtanden, som i ärendet till utskottet avgivits av kungl. domänstyrelsen, statens bränslekommission samt Sveriges industriförbund.

Bränslefrågans stora betydelse och den allmänna uppmärksamhet, som

Utskottet.

denna angelägenhet tilldragit sig, hava föranlett riksdagens år 1917 tillsätta revisorer att taga närmare del av den verksamhet, som i förevarande avseende utövats av 1917 års bränslekommission.

Uti sin till innevarande års riksdag avlämnade berättelse (pag. 630 o. f.) hava revisorerna framställt de anmärkningar, vartill berörda granskning givit anledning. Vid revisorernas berättelse finnes (pag. 732) jämväl fogat ett av bränslekommissionen i anledning av revisorernas anmärkningar den 18 januari 1918 till Kungl. Maj:t avgivet utlåtande.

För närmare kännedom om kommissionens organisation och verksamhet vill utskottet hänvisa till ovannämnda berättelse och utlåtande.

Uti förevarande motion har emot bränslekommissionens sätt att fullgöra sin verksamhet riktats en skarp kritik, vilken utmynnat i yrkande å en radikal omorganisation av kommissionen.

Motionärerna framhålla i motionen, att av de två uppgifter, som ålegat kommissionen, nämligen att framskaffa nödigt bränsle åt konsumenterna samt att hålla priset å bränsle inom rimliga gränser, kommissionen kanske lyckats lösa den förra, varemot beträffande den senare kommissionen genom sin verksamhet åstadkommit, att konsumenterna fått vidkännas en fullkomligt oskäligen stegring i bränslepriserna.

Bland de omständigheter, som föranlett sistnämnda resultat framhålla motionärerna, utom de enligt deras mening orimligt stora organisationskostnaderna, ytterligare bl. a., att kommissionen vid vedens anskaffande byggt i första hand å tvångsuttagning av ved genom kommissionens egen avverkning, vilket förfaringssätt nödvändiggjort anlitaandet av stor personal och föranlett, att kommissionen nödgats betala råvaran med ett visst för hela landet lika pris, varigenom veden i vissa trakter blivit onaturligt fördyrad, att rotvärdet fixerats för högt, ett förhållande varför dock riksvärderingsnämnden vore närmast ansvarig, och att kommissionen med sin verksamhet omfattat jämväl trakter av landet, där densamma alldeles icke varit erforderlig för bränslebehovets tillgodoseende. Motionärerna förmena även, att det varit lyckligare, om både statens järnvägar och övriga trafikmedel, allmänna institutioner samt industrier lämnats frihet att, i den mån de förmått, själva tillgodose sitt bränslebehov i den öppna marknaden.

Rörande den avsedda omorganisationen av bränslekommissionens verksamhet anföra motionärerna, att den statliga vedanskaffningsapparaten alljämt borde vara kvar, men läggas efter mera enkla, praktiska och billiga linjer än nu. Det gällde att få bort byråkratien och söka få såväl organisation som vedanskaffning billigare. Även prisfrågan borde vara grundlägg-

gande vid skapandet av en annan statsorganisation än den nuvarande bränslekommissionen.

Utan att närmare ingå på de många och invecklade spörsmål vartill bränslefrågan otvivelaktigt giver anledning, vill utskottet hava uttalat, att erfarenheten av bränslekommissionens verksamhet i icke oväsentliga delar måste anses giva stöd åt den kritik av nämnda verksamhet, som föreligger uti förevarande motion. Den omständigheten, att kommissionen uti sitt till utskottet avgivna utlåtande icke bemödat sig att till bemötande upptaga berörda kritik, kan givetvis icke föranleda någon ändring i denna utskottets uppfattning.

Vid övervägande av vilka åtgärder, som i anledning av ovannämnda förhållanden nu vore att vidtaga, torde följande vara att anmärka.

Uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 mars 1918 har bränslekommissionen framlagt de riktlinjer, som, enligt kommissionens mening, borde följas vid ordnandet av vedanskaffningen under nästkommande vinter. Sedan i skrivelsen framhållits, att kommissionen beräknat att till den 1 maj 1918 hava anskaffat c:a 17,000,000 kbm ved, anförde kommissionen bl. a. följande.

Under förutsättning att de nuvarande vedförbrukarna inom landet fortsatte att hos kommissionen rekvirera ved i ungefär samma omfattning, som skett för tiden till den 1 juni 1918, räckte ifrågavarande vedkvantitet för tillgodoseende av deras behov intill den 1 januari 1920. Med hänsyn härtill och till vikten därav, att arbetskraft bleve tillgänglig för jordbrukets behov under instundande vår och sommar, vore det kommissionens avsikt, att den av kommissionen bedrivna vedavverkningen skulle i huvudsak hava upphört den 1 maj 1918.

Kommissionen upptog därefter frågan om, huruvida vid vedanskaffningen under nästkommande vinter, huvudvikten fortfarande skulle läggas på de statliga åtgärderna på detta område eller om det kunde överlämnas åt det enskilda initiativet att i huvudsak sörja för tillgodoseendet av vedbehovet. Efter en jämförelse mellan vedfrågans läge vid kommissionens tillsättande den 16 april 1917 och nu — rikets samlade vedinventarium beräknas den 1 maj 1918 uppgå till mellan 20 och 25 miljoner kubikmeter mot 6,429,428 kubikmeter på våren 1917 — framhåller kommissionen att, då faran för en plötsligt inträdande bränslebrist måste anses åtminstone för tillfället avvärd, valet av metod för nästa års bränsleanskaffning kunde ske utan det tryck, som förelåg sistlidet år.

För utskottet har det stått klart, att under nuvarande osäkra förhål-

landen omsorgen för framtiden oavvisligen kräver, att det huvudsakliga ansvaret för tryggandet av landets bränslebehov även under nästkommande år kommer att åvila ett för sådant ändamål särskilt fungerande statsorgan. Att härutinnan enbart lita till det enskilda initiativets förmåga att tillgodose bränslebehovet kan uppenbarligen icke vara välbetänkt.

Tydligen kunna de förutsättningar, varunder bränslekommissionen beräknat, att de nu tillgängliga bränsleförråden skulle räcka till den 1 januari 1920, lätt nog undergå rubbningar. Det är sålunda långt ifrån säkert, att konsumtionen under instundande året kommer att begränsas till den kvantitet, som åtgått under det förflutna året. Fastmera torde väl härvidlag böra räknas med den ökade vedkonsumtion, som kommer att åtfölja en eventuell nedgång i vår nuvarande import av stenkol och andra bränslemedel.

Bortser man från vedanskaffningen, kvarstår emellertid frågan om distributionen av det väldiga vedförråd, varöver bränslekommissionen för närvarande förfogar. Och härutinnan borde, såvitt utskottet kunnat finna, knappast kunna råda någon tvekan därom, att realiserandet av dessa förråd lämpligen icke torde böra ankomma på någon annan institution än just bränslekommissionen själv.

Men för utskottet ter det sig såsom uppenbart, att varken sistberörda uppgift eller den verksamhet i övrigt, som under nuvarande förhållanden kan komma att av kommissionen bedrivas för att trygga tillgången till bränsle under nästkommande år, nödvändiggör kommissionens bibehållande i dess nuvarande omfång och under nu tillämpade organisationsformer. I likhet med motionärerna anser utskottet i stället en omorganisation av kommissionen vara nödvändig.

Med hänsyn till den uppgift, som skulle komma att åligga den nya bränslekommissionen, torde den ifrågasatta omorganisationen kunna medföra en väsentlig begränsning i antalet av kommissionens ledamöter och tjänstemän ävensom en förenklad arbetsorganisation.

Kommissionen skulle visserligen fortfarande hava till allmän uppgift att med uppmärksamhet följa bränslefrågans vidare utveckling samt vidtaga alla de åtgärder, som kunde visa sig erforderliga för tillgodoseende av inom landets olika delar förekommande bränslebehov, men under nu föreliggande förhållanden lär, enligt utskottets uppfattning, bränslets anskaffande och tillhandahållande i vida större utsträckning än vad som hittills varit fallet och lämpligare än direkt genom kommissionen kunna ske genom lokala organisationer och i största möjliga mån på frivillig-

hetens väg. Framför allt är det uppenbart, att åtskilliga industrier samt kommunikationsinrättningar äro i stånd att själva på bästa sätt tillgodose sina bränslebehov. På bränslekommissionen bör härvidlag ankomma att verka i övervakande och reglerande syfte.

Motionärerna hava föreslagit, att bestyret med bränslets anskaffande och försäljning ute i landet skulle öfverflyttas på de skogsvårdsstyrelser, som på grund av lagen den 24 juli 1903 angående vård av enskildas skogar för närvarande finnas i flertalet landstingsområden.

Enligt motionärernas förslag skulle visserligen för bränsleanskaffningen finnas kvar en centralinstitution i Stockholm. Denna institutions uppgift anges av motionärerna skola vara att utgöra allenast en föreningslänk emellan skogsvårdsstyrelserna, ett slags ledande centralorgan, som skulle hava att uppdraga riktlinjer i stort för vedanskaffningen och tillika borde representera hela vedanskaffningsorganisationen utåt. »Detta centrala verk», yttra motionärerna, »skulle för vidare befordran till skogsvårdsstyrelserna mottaga erforderliga direktiv från finansdepartementet, anskaffa och tillhandahålla behöfligt rörelsekapital för verksamheten, medverka vid prisreglering å ved, förmedla virkesförsäljningen mellan olika delar av landet samt i övrigt tillhandagå skogsvårdsstyrelserna med de besked och upplysningar, som kunna erfordras för att till hela landets båtnad kunna bedriva vedanskaffning på skilda håll.»

Med anledning av motionärernas ifrågavarande förslag har utskottet jämväl lämnat samtliga skogsvårdsstyrelser i riket tillfälle att till utskottet inkomma med utlåtande över motionen.

Utlåtanden hava inkommit från samtliga ifrågavarande institutioner med undantag av styrelserna i Kristianstads, Kronobergs, Hallands och Älvsborgs län landstingsområden.

Endast ett av dessa utlåtanden innefattar tillstyrkan till motionärernas förslag i denna del.

Skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför nämligen:

»Skogsvårdsstyrelsen finner för sin del visserligen den av Konung och riksdag för skogsvårdsstyrelserna i riket fastställda arbetsuppgiften ligga inom ett helt annat område än bränsleanskaffningens, men ställer sig ändå icke avvisande mot att för innevarande kristid bränsleanskaffningen skulle överlämnas till skogsvårdsstyrelserna.

Styrelsen vill såsom sin åsikt framhålla, att bränsleanskaffningen vida bättre och billigare än som nu skett hade kunnat organiseras och fullföljas, om ledningen och ansvaret förlagts på skogsvårdsstyrelserna såsom läns-

byråar, detta på den grund, att dessa styrelser under en tidrymd av 13 år hunnit förskaffa sig en synnerligen ingående kännedom icke endast om sina läns skogliga förhållanden, utan även om deras kommunala, sociala, industriella, ekonomiska och trafikförhållanden, samt på den grund att de äga en icke obetydlig ordinarie och extra personal, vilken, uppfostrad under ansvarsfullt och omfattande arbete i lycklig frihet från byråkratiska skrankor, med säkerhet skulle varit vuxen den nu ifrågasatta nya arbetsuppgiften.

Då skogsvårdsstyrelsernas medel oftast äro otillräckliga och i alla hänseenden äro avsedda till helt andra ändamål än till bestridande av utgifter för uppehållande av en för länet anordnad bränsleanskaffningsorganisation, förutsätter skogsvårdsstyrelsen att å ena sidan av statsmyndigheterna anvisas erforderliga medel härtill, och å andra sidan nödiga rörelsekapital ställas till förfogande, i händelse förslaget blir realiserat. Vidare anser sig styrelsen böra framhålla, att för att det bästa möjliga resultat av nu åsyftad omläggning av bränsleanskaffningen, i landet skall ernås största frihet bör lämnas åt en centralbyrå, förlagd i Stockholm.

Skogsvårdsstyrelsen har samtidigt haft att yttra sig om en av bränslekommissionen föreslagen ny provisorisk skogsvårdslag, enligt vilken bl. a., om av styrelsen tillstyrkt ändring blir godkänd, avverkning av skog till avsalu icke skulle få ske utan att styrelsen först lämnat sitt bifall därtill. Såsom en synnerligen lämplig och följdriktig åtgärd efter en sådan lags antagande borde bestämmas, att skogsvårdsstyrelserna samtidigt finge sig anförtrodd bränsleanskaffningen, som enligt styrelsens förmenande under de av lagen skapade omständigheterna näppeligen borde anförtros åt annan.»

Samtliga övriga skogsvårdsstyrelser hava antagit en mer eller mindre direkt avvisande hållning emot motionärernas förslag att å skogsvårdsstyrelserna överflytta bestyret med anskaffande och distribuerande av bränsle inom styrelsernas resp. verksamhetskretsar.

Rörande innehållet uti de från styrelserna inkomna utlåtandena må här anmärkas följande.

Skogsvårdsstyrelsen i *Västernorrlands län* anför, att styrelsen ingalunda ville förneka att det av motionärerna framställda förslaget vid första påseende kunde förefalla tilltalande, men att vid ett närmare överbäggande det torde visa sig, att en mängd svårigheter skulle bliva förbundna med den ifrågasatta anordningen. Dessa svårigheter syntes i främsta rummet sammanhänga med ett plötsligt sönderbrytande av den nuvarande bränslekommissionens organisation och verksamhet, vilken skulle utan vidare övertagas av skogsvårdsstyrelserna. Det ville synas som om detta näppeligen skulle

kunna eller böra ske utan noggranna förberedelser och utredningar i syfte att förebygga ett annars sannolikt uppkommande virrvarr i såväl förvaltning som redovisning. Styrelsen anser det ej sannolikt, att en skogsvårdsstyrelse utan jämförelsevis utvidgad och förändrad organisation skulle kunna åtaga sig den omfattande verksamhet, som bränsleanskaffningen innebure; de av motionärerna skisserade linjer i sådant hänseende torde helt säkert icke vara tillfredsställande. Endast för den händelse att någon bränslekommission hittills icke funnits och frågan alltså gällt att från början övertaga bestyret med bränsleanskaffningen inom verksamhetsområdet, hade, enligt styrelsens uppfattning, det givna uppslaget kunnat åtminstone försöksvis utan risk praktiseras. Tillfället till den av motionärerna förordade anordningen torde få anses såsom genom bränslekommissionens inrättande nu försutet, och en omläggning av nämnda institution i av motionärerna föreslagna riktning kunde i varje fall icke ske utan en noggrann och vidlyftig utredning, vilken torde komma att taga så lång tid i anspråk, att värdet av den nya organisationen bleve väsentligt reducerat.

Skogsvårdsstyrelsen i *Kopparbergs län* framhåller, att den föreslagna anordningen oeftergivligen måste betinga en fullständig utredning av bränslekommissionens affärer, vilken tydligt klarade de ekonomiska och administrativa förpliktelser, som anordningen skulle medföra för skogsvårdsstyrelserna samt att det först därefter kunde bliva möjligt för styrelserna att fatta ställning till frågan. På grund härav och i övrigt anförda skäl avstyrker styrelsen på det allvarligaste bifall till motionen.

Flera skogsvårdsstyrelser betona, att, då bränslekommissionens verksamhet ifråga om skogsavverkning numera till största delen skulle komma att upphöra, samt det under den närmaste tiden endast skulle återstå att försälja och fördela den befintliga veden, särskild anledning saknades för verksamhetens överflyttande å skogsvårdsstyrelserna. Skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län tillägger, att »en med transportförhållandena väl förtrogen driven affärsman skulle bättre fylla behovet än skogsvårdsstyrelserna, som inrättats efter helt andra grunder och förelagts helt andra mål.»

Andra styrelser (Uppsala, Jönköpings, Malmöhus län) förklara sig med avseende å de uppgifter, för vilka de tillsatts, icke skickade att övertaga den ifrågasatta verksamheten.

De flesta av styrelserna (Kopparberg, Stockholm, Värmland, Södermanland, Gottland, Kalmar, norra och södra samt Örebro) framhålla, att en överflyttning av bränslekommissionens verksamhet på skogsvårdsstyrelserna på sätt motionärerna ifrågasatt vore oförenlig med och skulle komma att medföra hinder för ett behörigt fullföljande av styrelsernas egentliga uppgifter.

I vissa utlåtanden har även anmärkts, att den ifrågasatta åtgärden skulle kunna vara av direkt skadlig verkan, då styrelserna under den nya verksamheten ofta nog kunde komma i ett motsatsförhållande till skogsägarna, varigenom kunde rubbas det goda förhållande mellan dessa och styrelsen, som till båtнад för skogsvården nu vore rådande.

Beträffande motionärernas förslag att överflytta bränslekommissionens huvudsakliga verksamhet på skogsvårdsstyrelserna torde till en början böra erinras därom, att dylika styrelser överhuvudtaget icke finnas uti Norrbottens och Västerbottens län. I nämnda län finnas av hushållningssällskapen tillsatta skogsvårdsnämnder, vilka emellertid jämväl lämnats tillfälle att i ärendet avgiva utlåtande.

Skogsvårdsnämnden i Norrbottens län anför i avgivet yttrande, att den ej i likhet med skogsvårdsstyrelserna hade egna skogstjänstemän och jämväl eljest intoge en från skogsvårdsstyrelserna så väsentligt skild ställning, att den icke kunde anses skickad övertaga det skogsvårdsstyrelserna tilltänkta bestyret med vedanskaffning m. m.

Skogsvårdsnämnden i Västerbottens län uppger, att nämnden, som har till uppgift att med bidrag av stat, landsting och hushållningssällskap uppgående till inemot 40,000 kr. årligen bedriva endast skogsvårdande verksamhet, — utsyning enligt dimensionslagen handhades av skogsstatstjänstemän — f. n. förfogade över en personal av fyra länsskogvaktare, som vore fullt upptagna med planering av skogsvårdsarbeten, huvudsakligen skogsdikningar.

Beträffande motionärernas förslag såvitt angår övriga delar av landet har utskottet icke kunnat undgå den uppfattningen, att redan arten av skogsvårdsstyrelsernas ovanberörda uttalanden, måste anses ägnad att väcka starka betänkligheter emot ett förordande av förslaget.

Lämpligheten av att överlämna den ifrågasatta verksamheten åt korporationer, vars bristande intresse därför kommit till så starkt uttryck, som skett, synes utskottet väl kunna ifrågasättas. Med styrelsernas uttalanden i ämnet lär icke kunna förväntas, att resultatet av deras verksamhet i ifrågasatta avseendet komme att motsvara verksamhetens vikt och betydelse.

Av den utredning, som förebragts genom de av skogsvårdsstyrelserna i ärendet avgivna utlåtandena, framgår i själva verket, att motionärerna såväl underskattat de svårigheter, som äro förenade med ett genomförande av motionärernas förslag som överskattat de fördelar, som vore att vinna genom den föreslagna anordningen. Att denna anordning dessutom är förenad med ej oväsentliga olägenheter, synes ej heller kunna bestridas.

Ifråga om svårigheterna för genomförandet av den föreslagna anordningen vill utskottet särskilt betona, att detta säkerligen icke kan, såsom motionärerna gjort gällande, äga rum utan några särskilda kostnader för samhället. Dylika kostnader skulle givetvis betingas av de utökningar av skogsvårdsstyrelsernas personal, högre som lägre, som enligt vad från olika håll framhållits, skulle vara oundgängligen nödvändiga för att styrelserna skulle bliva i stånd att på ett någorlunda tillfredsställande sätt fullgöra de nya uppgifter, som skulle komma att tilldelas dem. Det är i detta hänseende anmärkningsvärt, att den skogsvårdsstyrelse, som tillstyrkt förslaget, uttryckligen förutsatt, att av statsmyndigheterna komme att anvisas erforderliga medel bl. a. till bestridande av utgifter för uppehållande av en för länet anordnad bränsleorganisation.

Överhuvudtaget vill utskottet emellertid framhålla, att den av motionärerna ifrågasatta anordningen icke torde kunna komma till stånd utan en föregående utredning. Och som denna utredning otvivelaktigt även torde beröra frågan om ändring i eller tillägg till lag, stiftad av Konung och riksdag, lärer väl kunna ifrågasättas, huruvida denna utredning skall kunna verkställas med den skyndsamhet, som betingas av nödvändigheten av en omedelbar reglering av de med bränslefrågan sammanhängande spörsmålen.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet icke kunnat förorda det av motionärerna i ämnet givna uppslaget ifråga om överflyttande av bränslekommissionens verksamhet till skogsvårdsstyrelserna.

Enligt vad för utskottet blivit upplyst är frågan om bränslekommissionens omorganisation för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts utredning. Utskottet anser sig då kunna hysa den tillförsikten, att Kungl. Maj:t vid ärendets slutliga prövning kommer att med behörigt beaktande av de utav motionärerna och utskottet i övrigt framhållna synpunkterna, meddela sådana bestämmelser, som innebära garantier för att bränslebehovet inom olika delar av landet tillgodoses på under förhanden varande förhållanden bästa möjliga sätt.

Utskottet får alltså hemställa,

att herr Vennerströms m. fl. motion, nr 283, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 maj 1918.

På utskottets vägnar:

K. A. ANDERSSON.

Bilaga 1.

TILL KONUNGEN.

Genom nådig remiss den 19 innevarande månad har Eders Kungl. Maj:t anbefallt domänstyrelsen att skyndsamt avgiva utlåtande över till andra kammarens tredje tillfälliga utskott remitterad motion n:o 283 om skrivelse till Eders Kungl. Maj:t angående överflyttande av bränslekommissionens verksamhet till skogsvårdsstyrelserna. Med anledning härav får domänstyrelsen, med återställande av remissakten, i underdånighet anföra.

Då domänstyrelsen icke haft att taga någon befattning med det åt bränslekommissionen lämnade uppdraget, saknar styrelsen förutsättning att säkert bedöma i vad mån den i förevarande motion gjorda hemställan om överflyttande av kommissionens verksamhet till skogsvårdsstyrelserna kan vara gagnelig. Enligt vad styrelsen försport har till landet importerats mera kol än som torde ha kunnat förväntas vid den tid, då kommissionens verksamhet började. Därjämte har till styrelsens kännedom kommit, att kommissionen numera anskaffat eller träffat avtal om leverans av högst betydande kvantiteter vedvirke och att följderna av dessa förhållanden blivit, att landets behov av bränsle icke blott för innevarande år utan ock i viss mån för nästkommande år läser vara säkerställt. En avveckling av kommissionens verksamhet torde sålunda vara förestående och vill det synas styrelsen som om denna avveckling hellre borde ske genom kommissionen själv, som har att bära ansvaret för av densamma vidtagna åtgärder, än av skogsvårdsstyrelserna. Med hänsyn härtill får styrelsen för sin del i underdånighet framhålla, att styrelsen icke anser sig kunna tillråda en åtgärd i motionens syfte.

Stockholm den 25 februari 1918.

Underdånigst:

KARL FREDENBERG.

GUSTAF CASSEL.

F. AMINOFF.

Hjalmar Bratt.

Bilaga 2.

Till Riksdagens andra kammares tredje tillfälliga utskott.

Sedan Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 19 februari 1918 anbefallt bränslekommissionen att avgiva och till riksdagens andra kammares tredje tillfälliga utskott överlämna yttrande i anledning av en utav herr Vennerström m. fl. inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 283, får kommissionen, med återställande av remissakten, härmed vördsamt anföra följande:

Enligt utskottets skrivelse den 18 februari 1918 har utskottet anhållit om kommissionens yttrande rörande det i öfvermälda motion väckta förslaget att överflytta kommissionens verksamhet till skogsvårdsstyrelserna. Kommissionen anser sig sålunda icke hava att ingå på något bemötande av den kritik, motionären ägnat vissa av kommissionen företagna åtgärder.

Vad beträffar ordnandet av vedanskaffningen under nästkommande vinter har kommissionen i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 mars 1918 framlagt de riktlinjer, som därvid enligt kommissionens mening böra följas. Sedan i skrivelsen framhållits, att kommissionen beräknar att till den 1 maj 1918 hava anskaffat cirka 17,000,000 kbm. ved, anföres bland annat följande:

»Under förutsättning, att de nuvarande vedförbrukarna inom landet fortsätta att hos kommissionen rekvirera ved i ungefär samma omfattning, som skett för tiden till den 1 juni 1918, räcker ifrågavarande vedkvantitet för tillgodoseende av deras behov intill den 1 januari 1920. Med hänsyn härtill och till vikten därav, att arbetskraft blir tillgänglig för jordbrukets behov under instundande vår och sommar, är det kommissionens avsikt, att den av kommissionen bedrivna vedavverkningen skall i huvudsak hava upphört den 1 maj 1918.

Av flera skäl torde det vara nödvändigt att redan nu fatta ståndpunkt till frågan, på vad sätt vedanskaffningen under nästkommande vinter lämpligen bör ordnas. Särskilt är det av vikt, att snarast möjligt avgöres, huruvida tyngdpunkten fortfarande skall läggas vid de statliga åtgärderna på detta område, eller om det kan överlämnas åt det enskilda initiativet att i huvudsak sörja för tillgodoseende av vedbehovet.

Alla torde vara ense därom, att statens direkta ingripande i vedanskaffningen icke bör sträcka sig längre än som är oundgängligen av behovet påkallat, samt att det är av vikt, att det enskilda intresset att bidraga till bränslebehovets fyllande icke onödigtvis undertryckes. Det ligger också i sakens natur, att en av staten under nuvarande förhållanden med stöd av föfoganderättslagen bedriven vedanskaffning av större omfattning icke kan genomföras, utan att olägenheter på vissa håll uppstå för såväl producenter som konsumenter. På samma gång medför hopandet i statens hand av betydande bränsletillgångar för det allmänna vissa risker. De skäl, som ur statsfinansiell synpunkt tala mot en dylik anordning, behöva här icke närmare utvecklas.

Betänkligheter sådana som de ovan angivna måste emellertid vika, då det gällde att rädda landet från den bränslebrist, som hotade våren 1917. Att den då före-

liggande situationen krävde snabba och målmedvetna åtgärder från statens sida, därom rådde knappast någon meningsskiljaktighet. Sedan dess hava emellertid förhållandena undergått sådana förändringar, att enligt bränslekommissionens mening det icke är nödvändigt eller lämpligt att fortsätta på den väg, som man föregående år nödgades slå in på.

De skäl, som tala för en avvikelse från de hittills följda linjerna, klargöras bäst genom en återblick på bränslefrågans läge vid tidpunkten för bränslekommissionens tillsättande den 16 april 1917 samt frågans senare utveckling.

Importen av stenkol, som normalt brukat uppgå till 450,000 ton pr månad, hade vid årsskiftet 1916—1917 nedgått, så att den utgjorde:

under januari 1917	276,983 ton
» februari »	127,421 »
» mars »	70,510 »

De rådande förhållandena ute i världen gävo ingen säker hållpunkt för bedömandet av möjligheten till en förbättring härutinnan. Man var därför nödsakad att såvitt möjligt lita sig till landets egna tillgångar, framför allt till veden. För en sådan lösning av frågan var emellertid tidpunkten synnerligen ogynnsam. Föregående vinters avverkningar voro redan avslutade, varför landet för sin förbrukning var hänvisat till det våren 1917 befintliga vedinventariet. Detta utgjorde den 1 april 6,429,428 kbm. och översteg sålunda föga vad som normalt erfordras till täckande av hushållens inköpsbehov i öppna marknaden. Det förefanns alltså en brist, uppgående till hela den väldiga vedkvantitet, som beräknades åtgå för att ersätta de uteblivna stenkolen. Då man måste räkna med möjligheten, att stenkolsimporten helt kunde avstanna, var det en livsfråga för landet, att en väsentlig del av denna vedmängd anskaffades genast och på ett sätt, som gav säkerhet för, att veden verkligen skulle komma fram.

En undersökning av möjligheterna för en dylik vedanskaffning visade, att tillgången på ved i de delar av landet, som ur transportsynpunkt kunde komma i fråga, var ganska begränsad. Tvärtemot den populära uppfattningen om vårt skogrika lands outtömliga vedtillgångar måste man nämligen fastslå, att det tillgängliga förrådet av sådant virke, som nationalekonomiskt sett bör avverkas såsom ved, icke överstiger 3 à 4 gånger det för avverkningsåret 1917—1918 beräknade behovet.

På grund av den redan tidigt under år 1917 förutsedda foderbristen kunde ej ens detta begränsade virkesförråd fritt utnyttjas, utan måste avverkningarna med nödvändighet förläggas till de trakter, som voro mest välbelägna i förhållande till transportlederna. Härav skapades tvånget att skaffa garantier för vedens uttagande icke blott inom viss tid utan också på viss plats.

För att förhindra ett förstörande av landets skogar måste det tillses, att dessa av förhållandena framtvingade extraordinära vedavverkningar i så stor utsträckning som möjligt blevo utförda på ett skogsvårdsmässigt sätt. Likaledes var det för säkerställande av industriens framtida råvarutillgångar av synnerlig stor betydelse, att härvid icke tillgreps virke av högre kvalitet, än som nödvändigt erfordrades.

Samtliga dessa skäl blevo avgörande för beslutet att fylla de närmaste årens behov genom statens egna avverkningar eller genom statens inköp av ved. Såsom ovan framhållits, beräknas, att denna vedanskaffning till den 1 instundande maj skall

hava lämnat 17,000,000 kbm. löst mått, varav 11,000,000 kbm. härröra från egna avverkningar. Dessa senare hava såvitt förhållandena medgivit alltid föregåtts av utstämpling efter skogsvårdande principer. Att det härmed åsyftade gagnet i huvudsak uppnåtts, framgår av det omdöme, som från synnerligen sakkunnigt håll kommit dessa arbeten till del, nämligen att de utgöra den största skogsvårdsåtgärd, som förekommit i vårt land. Även beträffande en hel del av den ved, som avverkats av skogsägarna själva för leverans till bränslekommissionen, har kommissionen övat inflytande på sättet för avverkningen, i det kommissionen även i dylika fall åtagit sig att utstämpla de för avverkning lämpliga träden. Genom den av staten igångsatta vedanskaffningen kunde icke blott under 1917 uppträdande vedbehov fyllas, utan blev det även möjligt att väsentligt öka rikets vedinventarium. Detta utgjorde den 31 december 1917 17,200,000 kbm., vari bränslekommissionens ved ingick med 8,700,000 kbm. Trots förbrukningen under vintern torde det samlade inventariet omkring den 1 maj kunna beräknas uppgå till mellan 20 och 25 miljoner kbm. mot 6,429,428 kbm. sistlidna vår. Även om hänsyn tages till, att landets stenkolsinventarium under samma tid sannolikt minskats med ett belopp, som motsvarar c:a 7 miljoner kbm. ved, har bränslefrågans läge följaktligen under kommissionens första verksamhetsår i synnerligen hög grad förbättrats. Då sålunda faran för en plötsligt inträdande bränslebrist måste anses åtminstone för tillfället avvärjd, kan valet av metod för nästa års bränsleanskaffning ske utan det tryck, som förelåg förlidet år.

Emellertid vore det säkerligen förhastat att av det anförda draga den slutsatsen, att nyssnämnda fara definitivt övervunnits. För att tillgodose bränslebehovet måste även nästkommande vinter betydande vedavverkningar äga rum. Frågan gäller endast att undersöka i vad mån statens medverkan därvid är nödvändig. Sedan genom kommissionens verksamhet för den fortsatta bränsleanskaffningen vunnits ett års andrum, synas några betänkligheter ej längre behöva hysas rörande de enskildas förmåga att anskaffa tillräckliga vedmängder utan statens hjälp. Däremot kan man hysa en bestämd farhåga, som gränsar till visshet, att en dylik enskild vedanskaffning under nuvarande förhållanden skulle komma att gå ut över våra mera välbelägna skogar. Kommissionen har redan nu kunnat konstatera, huruledes skogar, som helt nyss genomgått av kommissionens skogsvårdande huggningar, omedelbart efter det kronans förfogande över marken upphört, totalt skövlats. Även om man för innevarande år bör kunna räkna på en rikare fodertillgång än 1917, varigenom tvånget att förlägga avverkningarna på de kortaste vägarna mildras, komma väl sannolikt de höga rotvärden, som kunna bjudas för ved å välbelägna skogar, att kraftigt verka för fortsatta avverkningar därstädes. Man har så mycket större anledning att förmoda en dylik utveckling, enär industrien hittills visat mycket litet intresse för ett rationellt tillvaratagande av skogsavfallet, vilket eljest skulle kunna utgöra en effektiv utväg till att nedbringa efterfrågan å egentlig ved. Med all säkerhet kommer därför påfrestningen på de välbelägna skogarna att bli oerhört stark. Därest statsmakterna icke vilja åse, hur det sista decenniets löftesrika arbete till skogsvårdens främjande på några få år omintetgöres, är det därför enligt kommissionens mening oavvisligen nödvändigt, att ett i och för sig önskvärt överlämnande av vedanskaffningen till det enskilda initiativet icke kommer till stånd, utan att samtidigt ett effektivt skydd skapas mot skövling av enskilda skogar.

Det skydd för större delen av dessa skogar, som tillkom genom 1903 års lag angående vård av enskildes skogar, förebygger som bekant endast återväxtens äventyrande. Genom de institutioner, som skapades för lagens efterlevnad, nämligen skogsvårdsstyrelserna, har emellertid en omfattande upplysningsverksamhet bedrivits, som resulterat i ett synnerligen glädjande spridande av intresset för skogsvård, vilket intresse på många håll medfört en förbättrad skötsel av jämväl det växande skogskapitalet. Emellertid har från skogsvårdsstyrelsernas sida gång på gång framhållits, att alltför stora framtida värden genom skogsskövling hinna förspillas, innan detta skogsvårdsintresse hunnit gripa tillräckligt omkring sig, och har man därför från dessa styrelser sida påyrkat en utvidgad lagstiftning på området. Genom skrivelse den 25 maj 1910 begärde riksdagen en lag mot uppenbar skövling av ungskog. För lösande av denna och andra beslätade frågor tillsattes år 1911 den s. k. skogslagstiftningskommittén, vilken ännu icke avgivit sitt betänkande. De svårigheter, kommittén haft att övervinna, hava säkerligen varit betydande. Det är givetvis icke lätt att på ett så obearbetat område, som det ifrågavarande, i lag fastslå detaljerade bestämmelser, vilka på samma gång de äro tillräckligt effektiva icke mer än nödigt hämma den enskildes rörelsefrihet. Med insikt härom vill kommissionen ifrågasätta, om man icke i avvaktan på en i alla avseenden fullgod och slutgiltig lösning av frågan skulle till skogarnas ögonblickliga skyddande vid en särskilt kritisk tidpunkt kunna erhålla en provisorisk, endast för kort tid gällande lag. Just den provisoriska karaktären hos en dylik lag skulle i det nuvarande läget erbjuda den betydande fördelen, att lagen kunde erhålla en så allmän avfattning, att under dess tillämpning synnerligen värdefulla erfarenheter kunde samlas, vilka komme det längre framåt syftande lagarbetet till godo.

Handhavandet av den ifrågasatta förordningens tillämpning bör givetvis uppdragas åt skogsvårdsstyrelserna. Då det torde vara svårt att på förhand bedöma, huruvida alla skogsvårdsstyrelser äga tillräcklig personal för att omedelbart kunna åtaga sig den nu föreslagna utvidgningen av deras verksamhet, får kommissionen föreslå, att åt förordningen gives en sådan form, att den ger möjlighet åt skogsvårdsstyrelsen att hindra skövling men icke ålägger densamma att ingripa i alla förekommande fall.

Rörande förordningens tillämpning i övrigt torde böra uppmärksammas, att i flera avseenden ett annat förfarande måste tillgripas än som föreskrives i lagen om vård av enskildes skogar. Sålunda synes det med hänsyn till den föreliggande situationen nödvändigt, att allt göres för att underlätta ett raskt ingripande, så snart olämplig avverkning äger rum. Även under normala förhållanden skulle en lag, som avser att skydda det växande skogskapitalet, påkalla snabbare handläggningsmetoder än en återväxtlag. En äventyrad återväxt kan anskaffas genom kultur lika snabbt som genom självsådd, medan ett raserat skogsbestånd först efter många år kan ersättas. På grund härav synes det ändamålsenligt, att skogsvårdsstyrelse eller dess tjänsteman erhåller rätt att utan föregående syn eller domstols föreskrift hos överexekutor påkalla avverkningsförbud att omedelbart meddelas. Dylikt förbud bör givetvis icke kunna hävas genom ställande av pant eller borgen, eftersom man i detta fall icke eftersträvar att säkerställa nödiga medel för vidtagande av vissa åtgärder utan vill rädda själva bestånden från skövling. Därest giltiga skäl förelegat för ut-

färdandet av förbudet, bör detsamma följaktligen icke hävas, förrän skogsägaren förklarar sig villig avstå från sina mot grunderna för god skogsvård stridiga åtgärder. I sådant fall bör skogsvårdsstyrelsen beredvilligt tillhandagå med råd och anvisningar om skogens rätta skötsel och även, såsom för övrigt redan i stor utsträckning sker, på skogsägarens begäran verkställa utsyning i enlighet med skogsvårdens fordringar.

Om en dylik vidgad befogenhet tilldelas skogsvårdsstyrelserna, synes det emellertid nödvändigt, att en instans skapas, som kan snabbt pröva förekommande besvär. Att för avgörandet av fråga, huruvida viss avverkning strider mot grunderna för god skogsvård, vädja till domstol, kan ej vara praktiskt, då härigenom en för skogsägarna måhända oersättlig tid försättes och dessutom sakkunskapen ej alla gånger kan bli på ett tillfredsställande sätt representerad. På grund härav får kommissionen föreslå, att skogsvårdsstyrelsens beslut i hithörande frågor må kunna överklagas hos en av Ederis Kungl. Maj:t tillsatt, för hela riket gemensam nämnd, inom vilken bör återfinnas landets mest framstående sakkunskap på området.

I anslutning till de synpunkter, som här framhållits, har inom kommissionen utarbetats ett här nedan intaget utkast till förordning om skydd mot skövling av enskildes skogar. Däri upptagna bestämmelser, som endast avse att giva uttryck åt de principer, på vilka enligt kommissionens mening den ifrågasatta provisoriska lagstiftningen bör bygga, måste givetvis kompletteras med bland annat stadganden om straff för den, som avverkar i strid mot meddelat förbud eller utan tillstånd, där sådant erfordras, samt om beslag å olovligen avverkat virke m. m.

Det ingripande från statsmakternas sida, som kräves till skogens skydd, måste göras utan uppskov, om icke syftet att sätta en damm för den osunda spekulationen skall förfelas. Även för att i tid kunna organisera såväl bränslekommissionens som skogsvårdsstyrelsernas verksamhet under nästkommande sommar och vinter är det av synnerlig vikt, att ett avgörande snarast möjligt träffas rörande den blivande verksamhetens art och omfattning. Till klargörande av huru organisationen och särskilt personalfrågan är beroende av verksamhetens anordning torde här böra lämnas några antydningar om den hittillsvarande organisationen och däri gjorda förändringar.

För att kunna genomföra det uppställda programmet att bedriva avverkningarna i enlighet med fordringarna för en god skogsvård var det nödvändigt att i kommissionens tjänst anställa en stor personal med skoglig utbildning. Det största behovet av dylik personal förefanns under sommaren och hösten föregående år, vid vilken tid de utstämplingar, som föregått kommissionens avverkningar, i huvudsak ägde rum. I den mån utstämplingarna blevo slutförda, minskades jämväl behovet av distriktschefer och lagledare, och kunde i följd härav vid slutet av föregående år vissa inskränkningar företagas i organisationen inom de särskilda länen. Sedan kommissionen i början av detta år vunnit en viss översikt över behovet av ved på olika orter, visade det sig vid en jämförelse med vad som redan blivit hugget, att avverkningarna fortskridit så långt, att de inom vissa län kunde omedelbart minskas och inom andra efter längre eller kortare tid inskränkas för att såsom ovan nämnts omkring den 1 maj 1918 i huvudsak upphöra. I samband med denna avveckling har den skogligt bildade personalen blivit successivt minskad, och beräknar man att omkring den 1 juni 1918 kunna göra ytterligare betydande inskränkningar i organisationen. Visserligen kräves även sedan huggningarna upphört en stor personal för att omhändervä

de väldiga vedlagren samt förestå transporter och distribueringen av ved. Men i samband med huggningarnas inställande bortfalla åtskilliga av de uppgifter, som distriktschefer och lagledare haft att fylla, i följd varav särskilt antalet dylika befattningshavare kan väsentligen minskas. Länschefernas åligganden bliva däremot fortfarande av synnerligen krävande natur.

Den personal, som innevarande år varit anställd hos bränslekommissionen såsom ledare av avverkningarna, har till största delen erhållits från skogsvårdsstyrelserna och från skogsstaten. Vad den förra gruppen beträffar, har disponerande av densamma möjliggjorts därigenom, att skogsvårdsstyrelserna jämlikt Eders Kungl. Maj:ts hänvändelse i det stora hela inställt sin vanliga verksamhet för föregående år. Huruvida den sålunda avbrutna verksamheten skall kunna återupptagas i större eller mindre utsträckning under innevarande år är givetvis beroende av personalens återgång till sin förutvarande tjänst. Besked härutinnan måste emellertid lämnas inom den närmaste tiden, enär de kulturarbeten, som skola göras, redan nu måste planeras och igångsättas. Skulle i anslutning till vad ovan föreslagits avverkningarna i enskilda skogar underkastas viss kontroll från skogsvårdsstyrelsernas sida, torde det kunna antagas, att ett flertal skogsvårdsstyrelser komma att fordra, att deras såsom länschefer hos bränslekommissionen anställda länsjägmästare skola återgå. Härav framgår, att det för bränslekommissionen är av vikt, att ett avgörande träffas i så god tid, att lämpliga ersättare för eventuellt bortgående länschefer hinna anskaffas exempelvis bland förutvarande distriktschefer.»

Såsom yttrande i anledning av förevarande remiss får kommissionen hänvisa till de uttalanden, kommissionen sålunda i annat sammanhang gjort.

Stockholm den 5 april 1918.

Bränslekommissionen:

HENRIK PETTERSON.

G. Hultman.

Bilaga 3.

Till Andra Kammarens Tredje tillfälliga utskott.

Sedan Sveriges Industriförbund beretts tillfälle att avgiva yttrande över den av herr Vennerström väckta motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående överflyttande av Bränslekommissionens verksamhet till skogsvårdsstyrelserna, får förbundet i frågan anföra följande.

Den kritik, som i motionen riktas mot Bränslekommissionens hittillsvarande verksamhet och resultatet därav, är efter förbundets uppfattning i väsentliga delar befogad. Industriförbundet är därför ense med motionärerna därom, att en omlägg-

ning av den verksamhet för anskaffande av bränsle, som hittills omhänderhafts av Bränslekommissionen, är i hög grad av behovet påkallad. Denna omläggning bör efter förbundets mening gå i den riktning, att den statliga verksamheten för bränsleanskaffning väsentligen inskränkes till anskaffande av hushållsbränsle, varförutom dock även sådana industriföretag, som äro belägna i vedfattiga trakter eller eljest äro oförmögna att själva anskaffa bränsle, böra beredas tillfälle att erhålla bränsle genom statens medverkan. Däremot böra allmänna institutioner, kommunikationsföretag och industrien i allmänhet lämnas frihet att själva tillgodose sitt behov av bränsle och detta utan varje pålägg av extra avgifter till understöd av den statliga bränsleanskaffningen. Att några betänkligheter ej längre behöva hysas rörande industriens förmåga att i allmänhet själv anskaffa tillräckliga vedmängder, är numera erkänt jämväl av Bränslekommissionen, som nyligen i en inlaga till Kungl. Maj:t uttalat sig i sådan riktning.

Om sålunda statsverksamheten för bränsleanskaffning bör inskränkas och väsentligen omläggas, så förutsätter detta en genomgående ändring av den organisation, genom vilken denna verksamhet hittills utövats. Det synes Industriförbundet som om goda skäl talade för motionärernas uppfattning, att organisationen bör decentraliseras, och att detta lämpligen kunde ske genom att i huvudsak överlämna bränsleanskaffningen åt skogsvårdsstyrelserna, varigenom uppenbarligen skulle ernås betydande besparingar. Förbundet förutsätter därvid, att det skall bliva möjligt för skogsvårdsstyrelserna att vid sidan av sin ordinarie verksamhet fullgöra ifrågavarande uppdrag, ävensom att nämnda styrelser i allmänhet äro så sammansatta, att man av dem kan förvänta ett praktiskt och affärsmässigt utförande av uppdraget. Att allt fortfarande en central myndighet erfordras för att leda verksamheten efter enhetliga principer, lär vara otvivelaktigt, men denna kan och bör bliva en vida mindre vidlyftig och kostsam apparat, än Bränslekommissionen varit. Däremot torde det vara tveksamt, huruvida den nuvarande Bränslekommissionen bör bibehållas i reducerat skick eller en ny myndighet bör anordnas, som är obunden av hittills tillämpade principer för bränsleanskaffningen.

Stockholm den 5 april 1918.

Sveriges Industriförbund.

C. RAMSTRÖM.

Axel Hultkrantz.